

Noon pa man, Nand'yan na, Ano't Inietsapwera: Ang Maraming Wika ng Pilipinasⁱ

Reuel Aguila

ABSTRAK

Bagamat walang matatawag na bansang Pilipinas noong malayong nakaraan, nandoon na ang mga 171 etno-lingwistikong grupo sa arkipelagong ito; malayang nabubuhay at nakikipag-ugnayan sa isa't isa.

Sa pagkakatag ng bansang tatawaging Pilipinas, at sa itinatag na pambansang wika para pag-isahin ang lahat ng etno-lingwistikong grupong ito, susulpot ang ilang mga suliranin tulad ng papel ng mga grupong ito sa pagbubuo ng bansa at pambansang wika.

Isang pagsalungguhit ang papel na ito sa pagtanaw sa pagiging multi-lingwal ng bansa, bagay na kailangang ikonsidera sa pagbubuo ng pambansang wika.

Mga susing salita: Etno-lingwistikong grupo, pambansang wika, multi-lingwal,

In the far past, even before the Philippine nation came to exist, the archipelago was already home to around 171 ethno-linguistic groups; living and associating with each other freely.

In establishing the nation that would be called the Philippines, and in establishing the national language to unite all of these ethno-linguistic groups, several problems will arise like what role these groups will play in forming a nation and national language.

This paper underlines the examination of being a multilingual nation, something which has to be considered in creating a national language.

Keywords: ethno-linguistic groups, national language, multilingual

At sa simula ay ang pinagsusuhang wika... ang tinawag na mother languageⁱⁱ (Corpuz, 2005); naglaho na't ang bahagi ng mga labí ay ang mahigit sa isandaan pitumpu't isang diyalekto nitoⁱⁱⁱ (Dallas, 2005); na, sa kinalaunan ay naging ganap na mga wika ng dating arkipelagong walang pangalan ngunit ngayo'y kilala na sa tawag na bansang Pilipinas. Layunin ng kasalukuyang pag-aaral ang magbigay ng pagsusuri ng UPDF mula sa aspetong kantitatibo, bagay na hindi pa nagagawa hanggang sa kasalukuyan.

Walang konsepto ng Bansang Pilipinas sa mga panahong iyon. Ang tanging naroroon ay ang tinatayang mahigit sa pitong libong isla at ang mga 171 etno-lingwistikong grupong kalat-kalat na naninirahan sa mga ito; nagsasarili; kapwa nakikipagkalakalan sa isa't isa, at sa mga dayuhang palagiang dumarating^{iv}.

Walang bansa ngunit may maraming wika... ipinapalagay na may antas ng pagkakaunawaan dulot na rin ng pag-usbong ng mga ito sa iisang wikang pinagsusuhan; at dulot na rin ng kanilang palagiang pagkakaugnayan dahil sa pakikipagkalakalan.

Ipinapalagay bagamat kontrobersyal, batay sa Glottochronology, na ang lahat ng wika ng Pilipinas ay nagmula sa iisang ninunong wika mula sa mga 1300 B.C. Ang wikang Tagalog, Bisayan at Manobo ay humiwalay mula sa ninunong wikang ito sa mga 100 B.C. Samantala ang wikang Taosug ay humiwalay mula sa Butuanon sa mga 1200 A. D.^v (Scott, 1984).

Ang mga palatandaan ng pag-usbong mula sa pinagsusuhang wika at impluwensya ng ugnayan ay nagkalat sa mga magkakahalintulad na mga salita. Mula sa Primitibong Austronesian na *babaji, ama, at'in, t'kit, bavan* ay ang magkakahalintulad na *babae/ babai, ama, asin, sakit at bawang* sa Tagalog man o Iloko o Sugbuhanon.

Ang salitang Malay gaya ng *aku, alun, bahru, babi, bonso* ay *ako, alon, bago, baboy at bunso* sa Tagalog.^{vi}

Ang mga salitang Intsik gaya ng *a-chi, bi-koe, ko-a, chien-si, lun-pia, gu-a* ay magiging *ate, biko, kuya, siyansi, lumpia at guya* sa Tagalog.

Ang Sanskrit na *katha, bhattara, ina, kotta, laksha, maharddhika* ay maaasimila bilang *katha, bathala, ina, kuta, laksa, maharlika*.

Dagdag ni Scott, mahalagang bigyang-konsiderasyon ang pag-aaral noong 1962 ni Isidore Dyen ng Yale University upang mapirmis ang malinaw na pagkakahalintulad at ugnayan ng mga wika sa Pilipinas (1984).

Sa pag-aaral na ito, umabot ang paghahambing sa mga pitong milyong pares ng mga salita. Ang kinalabasang resulta sa hamingang ito ay:

Philippine languages (except Ilongot) fall roughly into a northern and southern group, the latter including Tagalog, Visayan and the Sulu-Mindanao languages, as well as Dusun and Murut in Borneo. Each group shares more or less 40% of the basic vocabulary --- e.g., Maranao has about 35% in common with the southern group, some Tagalog and Visayan speakers share more than half, and even comparatively isolated groups like the Hanunoo and Buhid of Mindoro rate 48% with Visayan. So too, the Cordillera peoples of northern Luzon share 40 – 50% of a common basic vocabulary, and 30% with Ilocano and the Batanes dialects. The Batanes Islands, in turn, show a figure of about 30% with Palawan, which is higher than any comparison outside the Republic of the Philippines except Sangir Island south of Mindanao, Efate in New Hebrides, and the two Borneo cases noted ^{vii} (Scott, p.38).

Isang masigabong pagpapanatili ng koneksyon sa pinagsusuhang wika, pakikipag-ugnayan, at pagsasanib at inobasyon sa wika ang mahihinuha sa pagkakahalintulad mula sa mga etno-lingwistikong grupo sa isa't isa, at sa mga dayo.

At, noon pa ang ganitong ugnayan. 900 – 1200 AD ang ugnayan sa Orang Dampuan mula sa Champa. Gawi ng Dinastiyang Sung (960 – 1127) nang maitala ang mga unang ugnayan sa mga Intsik. At lumakas pa ito sa Dinastiyang Ming (1368 – 1644). Ika-14 na siglo ang pagpasok ng mga Muslim.

At bilang paglalagom sa mga natuklasan ni F. Landa Jocano, ang mga 171 etno-lingwistikong grupong ^{viii} ito ay nagmula sa magkakahalintulad na mga tao batay sa mga ebidensya ng mga fossil sa iba't ibang bahagi ng Timog-Silangang Asya at pagkilos ng iba pang mga tao mula sa tinatawag na mainland China:

The peoples of prehistoric Island South Asia belonged to the same population... It grew out of the combination of human evolution which occurred in Island Southeast Asia about 1.9 million years ago^x (1975).

Ngunit, sa tinagal ng panahon ay nakatayong nagsasarili ang mga taong ito na may sariling wika upang mabuo ang waring magkakaibang 171 etno-lingwistikong grupo.

Nagkakaisa ang mga historiador na walang malaki at sapat na dahilan upang magkabuklod-buklod ang mga nagsasarili ngunit nag-uugnayang mga etno-lingwistikong grupong ito upang makalikha ng higit na malaking panlipunang istruktura tulad ng pag-iisa ng buong arkipelago tungo sa iisang bansa.

Ang kalakalang namagitan sa napakaraming etno-lingwistikong grupo ay nasa antas lamang ng palitan ng mga pangangailangan; hindi nasa antas ng dominasyon o pagpapabagsak ng isang ekonomiya.

Maging ang *slave trading* ng mga nasa gawi ng dagat ng Sulu ay nasa antas ng pagkuha ng alipin bilang kalakal; hindi nasa antas ng pagsakop.

Ang mga paglusob at pananambang gaya ng pamumugot ng ulo sa hilagang bahagi ng Luzon ay nasa antas kadalasan ng paghihiganti; hindi nasa antas ng paggapi ng isang lahi.

Walang naitalang anumang uri ng malakihang ugnayan upang manakop ang ating iba't ibang mga ninuno sa isa't isa, at ariin ang isang teritoryo upang maging kabahagi ng dating teritoryo; at sa gayon ay magpalawak ng sakop.

Malayang nakakapamuhay ang hiwa-hiwalay at nagsasariling mga ninuno natin sa iba-ibang etno-lingwistikong grupo habang patuloy na panaka-nakang nagkakabigkis sa palitan ng mga kalakal.

Walang bansa noon gaya ng pagkakilala natin ngayon sa ating bansa. Ngunit may 171 wikang umiiral noon pa man sa arkipelagong di pa man tinawag na Pilipinas.

O, may 171 bansa noon... maaari ring itinuring ng ating mga ninuno na ang bawat grupo nila ay isang bansa. Kayat masasabing may gayong 171 bansang nabubuhay noon pa man, na may 171 wika.

Nang dumating lamang ang mga mananakop na Kastila saka sinaklaw ang buong arkipelago, at pinag-isa ang lahat ng 171 etno-lingwistikong grupo (o bansa) sa iisang mas malaking sosyo-ekonomiko-politikong bansa.

Sa ganitong biglaan/sapilitang pag-iisa ng iba-ibang etno-lingwistikong grupo (na dati namang nabuhay nang malaya sa isa't isa), uusbong ang mga natural na suliranin na magpahanggang ngayon ay ating binubuno at hinahanapan ng maiging panimbang:

Ano ang itatawag sa pinag-isang arkipelagong ito?

Dati kasi ay may sariling tawag ang ating mga ninuno at dayuhang mangangalakal sa mga pulo-pulo ng arkipelago. Ma-i ang naging tawag ng mga Intsik sa Mindoro; Lu-song sa Luzon; Palau-ye o Palawan; Pan-ay; Pulilu o Pollillo... Ngunit walang tawag sa kabuuan ng mga isla ng Bisaya, o sa buong isla ng Mindanao. Lalo pa, walang katawagan sa buong pinagsamang 7,000 mahigit na isla.

At kung may makuha nang katawagan, ano ang itatawag sa mga pinag-isang mamamayan ng pinag-isang bansang ito?

Ano kaya kung nanaig ang ibininyag ni Ferdinand Magellan na Islas de San Lazaro?^x O ang iba pa, gaya ng Nueva Castilla o Bagong Kastila, Islas del Poniente o mga Kanluraning Isla, Las Islas FELipinas (mula kay Haring FELipe) ang ipinangalan ni Ruy

Lopez de Villalobos noong 1543... hanggang sa kinasanayan ang Filipinas at hindi FElipinas.

Nang sa kinalaunan ay tinawag na ngang Filipinas ang arkipelagong ito, marapat din bang tawaging Filipino ang mga mamamayan nito sa mga panahong iyon?

Malinaw na hindi. Inilaan ang katawagang Filipino para sa elite ng bansa: mga mayayaman, nakapag-aral, malalapit sa may hawak ng kapangyarihan. Kakaiba sila sa higit na mataas na uri ng mamamayan ng Filipinas, ang mga Kastilang tunay.

Kakaiba rin ang mga Filipino sa mga Indio; na hindi naman taga-India. Sila ang nakararaming sakop ng mga Kastila; mga kabilang sa 171 etno-linguistikong grupo tulad ng Tagalog, Samtoy/Ilokano, Cebuano, Kapampangan, Pangasinense, Buruanon at marami pang iba (na dating nabuhay nang nagsasarili at nag-uugnayan sa isa't isa; ngunit hindi nila prinoblema kung ano ang itatawag sa kanila kapag sila ay nagsama-sama na).

At ang mga sakop na ito ay hindi rin tumatawag sa kanilang sarili bilang Filipino o mga mamamayan ng Filipinas, lalo nang ayaw nila sa katawagang Indio^{xi} Mga Tagalog ang Tagalog, Cebuano ang Cebuano. Pinanatili ng bawat etno-linguistikong grupo ang kanilang pangalan na siya ring katawagan sa kanilang wika.

At ano ang pinag-isang wika para sa pinag-isang mga islang ito na pinamamayanan ng iba't ibang etno-linguistikong grupo na pilit pinag-iisa? Ano ang masasabing pambansang wika ng mga ito sa panahong iyong itinatag na ang dibisyong politikal na tinawag na bansa ng Pilipinas?

Lalo pang gugulo ang suliranin sa pambansang wika sa panahong iyon dahil ayaw namang ituro ng mananakop ang kanilang wikang Espanyol upang gawing lingua franca ng bansa tulad ng ginawa sa Timog Amerika.

Kayat ang kinahantungan: mayroon nang pinag-isang bansa (Filipinas; mabuti na lang at hindi San Lazaro, o Poniente dahil mahirap paghalawan ito ng itatawag sa kanyang pambansang wika at mamamayan); may mga mamamayang tinatawag na Indio (na hindi naman taga-India); at walang lehitimong pambansang wika.

Maaari ring sabihin sa ibang paraan ang kakaibang kalagayan ng Pilipinas noon: may isang bansa, may maraming uri ng mamamayan (Tagalog, Cebuano, Tausog)^{xii}, at may maraming wika (ang mga wikang ginagamit ng mga katutubong ito), at walang masasabing pambansang wika. Maliban na lang marahil sa mabuwag na lingua franca ng kalakalan (na patuloy na nagaganap sa pagitan ng mga etno-linguistikong grupong ito at iba pang mga dayuhan; ngunit hindi siyang ginagamit sa pang-araw-araw na pagpapatakbo ng pamamahala at pamumuhay sa ngayong pinag-isa nang bansa).

Naging matatag ang pananakop ng mga Kastila sa ganitong kaayusang may isang bansa, walang pambansang wika, ngunit maraming wika. Mahigit tatlong daang taong namalagi ang mga Kastila sa Pilipinas.

Ang konsepto ng bansa at ang katuwang nitong pagkabansa ay magkakalinaw lamang kaalinsabay ng mga pambansang pangyayari na parehong mararanasan ng nakararaming sakop na mga Indio (etno-linguistikong grupo).

Ang pagkakahalintulad ng kolonyal na karanasan o “kaapihang” naranas sa kamay ng mga prayle at pamahalaang Espanyol (tulad ng sapilitang pagtatrabaho, matinding pagbubuwis, pananakit, pang-aagaw ng ari-arian, at mga katulad nito) ay magiging bahagi ng pambansang karanasan at kamulatan^{xiii}. Umusbong ang mga karanasang hindi na lang maisasantabi bilang pang-Tagalog, o pang-Cebuano, o pang-Ilokano, o pang-Tausog lamang.

Sa pagdami ng pambansang karanasan at kamulatan, mahahawan ang landas upang maiugnay ng mga etno-linguistikong grupo ang kanilang dating nagsasarili (o sabihin pang walang pakialam) na pagkakilanlan tungo sa higit na masaklaw na kapaligiran.

Nang antigin ng Gomburza, nina Jose Rizal at Marcelo H. del Pilar, at nina Andres Bonifacio at Katipunan ang mga pambansang karanasang ito tungo sa isang kamulatan ng pagkabansa (nationhood), nag-alimpuyo ang mga damdamin at isipan ng buong bansa (sabihin pa, ng 171 etno-linguistikong grupo).

Nag-alimpuyo ang mga damdamin dahil may bagong tuklas na karanasan; yaon ay, kabilang ang bawat etno-linguistikong grupo sa magkakatulad na karanasan. Sabihin pa, sa iisang kamulatan, sa iisang bansang nagnanais na lumaya mula sa pananakop at pang-aapi ng mga dayuhan.

Ngunit kaalinsabay ng pambansang karanasang ito, ng pagkakaisang ito, ang muli't muling batayang katanungan hinggil sa bansa, mamamayan at wika. Yayakapin nina Padre Jose Burgos ang katawagang Filipino para maging pantukoy sa mga mamamayan ng bansang Filipinas; hindi na lang pang-eletistang katawagan.

Tagalog naman ang iwawagayway na salita nina Bonifacio; na ang pakahulugan sa Tagalog ay hindi yaong etno-linguistikong Tagalog, bagkus, ang sinumang naninirahan sa bansang tinawag na Pilipinas.

Sa Malolos Constitution, Filipino (ang salitang ipinantawag sa mga elite ng bansa) ang itatawag ng mga mambabatas (na karamihan ay mga mayayamang Filipino na noon pa man ay kumilala sa kanilang sarili bilang higit na malapit sa mga Espanyol kaysa sa mga Indio) sa mga mamamayan ng bansa.

Ngunit Espanyol ang ginawang opisyal na wika. At ginawang “optional”^{xiv} ang paggamit sa mga wikang ginagamit sa iba pang bahagi ng bansa.

Sa bagong pambansang karanasan ng pagkakaisa, paghihigmasik at paglaya, naiwang hindi resolbado ang usapin ng wika. Ni walang probisyon kung ano o mayroon bang “pambansang wika.”^{xv}

Ang tanging sinabi ay “maaaring gamitin” o “optional” ang mga wika sa Pilipinas; ngunit Espanyol pa rin ang siyang mananaig, pansamantala.

Pansamantala mula noon ang naging kalagayan ng anumang wikang magagamit sa buong bansa.

Sa Konstitusyong 1935 unang uusbong ang katawagang “Pambansang Wika.” Uuriin ito bilang “common national language”^{xvi}. Common, na ang ibig sabihin ay iisa-para-sa-lahat; at hindi common bilang karaniwan o laganap (sa simpleng kadahilanan na lilinangin pa lamang ang pambansang wikang ito.)

Kaalinsabay ng “common national language” na ito ang pagkakaroon ng iisa-para-sa-lahat na simbolo para sa Pambansang Bayani, Kasuotan, Ibon, Sayaw, Hayop, Puno, Bulaklak, Bahay at kung ano pa man na magpapakilala ng pagkakaisa ng pananaw^{xvii}.

Para bang gustong sabihin na dapat may iisa lamang na pagtingin sa lahat ng bagay. Paano na ang ibang simbolo ng ibang etno-lingwistikong grupo: ang sarimanok, ang kalaw, ang agila, singkil, ang baleleng at marami pang iba?

Masasabi ba kung gayon, na dahil baro at saya ang pambansang kasuotan ng kababaihan, ang mga Igorot at mga taga-Mindanao ay hindi magiging makabansa dahil hindi sila naka-baro at saya? O, hindi sila bahagi ng bansa; o kakaiba sila?

“Negritoes of the mountain, what kind of food do you eat?”

“Don’t you go, don’t you go to far Zamboanga.”

“Malambut o mategas ang dela.”^{xviii}

Mga panlilibak ito ng pagkakaiba sa gitna ng panawagan ng pag-iisa ng bansang may maraming etno-lingwistikong grupo at wika.

Wala halos nagtanong kung bakit ang ibong maya lamang o bahay kubo lamang, o nara, kalabaw, sampaguita, Rizal ang tanging maaaring kumatawan sa isang bansang may 171 etno-lingwistikong grupo.

Lalo pa sa Pilipino, isang wikang “nililintang” pa lang ang siyang itinalagang dapat kumatawan sa 171 wika ng bansa.

Pinino nang pinino ang Pilipino (o ang Tagalog na siyang naging batayan ng Pambansang Wikang Pilipino bago sumulpot ang katagang Filipino sa 1973 constitution)^{xix}

Tuwang tuwa ang mga Pilipinista o Tagalista sa pagtatakda ng kung ano ang tama at maling gamit sa mga salita at ayos ng mga salita.

Samantala, malaking inobasyon ang nangyayari dahil sa pagbilis ng komunikasyong dulot ng mabilis na media. Uusbong na tanggap at matatag ang matatawag na lingua franca ng bansa. Hindi na lang ito pangkalakalan; bagkus ay wikang magagamit sa pagitan ng mga etno-lingwistikong grupo sa mga pang-araw-araw na talastasan. Hindi ito Ingles o Espanyol na kinikilalang mga opisyal na wika ng bansa at gayunding pambansa.

Tatayong lingua franca ang “hindi dalisay” na Tagalog/Pilipino. Ito yaong ginagamit sa pang-araw-araw na ugnayan ng, halimbawa, ay Tagalog sa Tausog, o Tausog at Ilokano, o Cebuano at Kapampangan, at iba’t iba pang mga kumbinasyon ng 171 wikang ito.

Ito yaong ginagamit sa radyo at telebisyon na nanunuot sa kadawagan ng gubat, tumatawid sa mga dagat at bundok, nanghihimasok sa mga bahay-bahay, at nauunawaan sa buong arkipelago. Ito yaong nasa malapad o makitid na dyaryo, at komiks na popular na babasahin kahit ng mga bahagyang nakakabasa.

Ito yaong wikang pinagsisikapang gamitin ng mga karaniwang tao kapag sila ay nai-interview o may kausap na hindi nila kababayan: pinaghalong Tagalog na may pagka-Bisaya o pagka-Ilokano, o may halo ng lokal na wika.

Ito yaong “syokoy” kung tawagin ng mga umaastang henyo sa Tagalog.^{xx} Tinitingnan nila ang lingua francang ito bilang kalahating ganito kalahating ganoon; hindi puro, hindi wasto, hindi katanggap-tanggap.

Ngunit mahigit 90% na ng buong bansa ang gumagamit ng “hindi katanggap-tanggap” na wikang ito.

Tunay, nabubuo na ang isang buhay na Pambansang Wika.

Hindi. Hindi yan ang Pambansang Wika, ang kadalasang bangga sa pagpipino ng Pilipino/Filipino. Tingnan ang batayang Tagalog at makikitang hindi dapat ganyan ang pambansang wika, ang kadalasang paggigiit ng mga sentinel ng pagdadapat sa kadalisayan.

Ang resulta ng ganitong pagpapadalisay sa wikang pambansa ay ang antagonismo sa iba pa sa 171 etno-lingwistikong wika sa Pilipinas. Para bang walang karapatang mag-ambag ang mga ito dahil hindi sila nakakapagdulot sa kadalisayan ng wika.

Ngunit kung tutuusin, nabuhay ang mga wikang ito bago pa man nagkaroon ng pag-iisa, pagdadapat, pagpipino ng tangi at nag-iisang wikang pambansa.

Naisasantabi, sa gayon, ang mga iba pa.

Kakaibang balangkas ito ng pananakop.

Ang mga Espanyol ay gumamit ng taktikang divide and rule upang mapanatili ang kanilang paghahari. Kusang hindi nila pinag-isa ang bansa, ipinaglaban-laban ang bawat etno-lingwistikong grupo. Hinayaang ang wikang Espanyol ay maging wika ng naghahari; at ang iba pang wika ay mga segunda klaseng wika.

Ang mga Amerikano naman ay gumamit ng taktikang unite and conquer; isang pagpipilit na pag-isahin ang mga magkakaiba upang lalong pagitawin ang pagkakaiba. Kalkuladong taktika ito.^{xxi}

Ang sapilitang pagbibigay ng mga bukod-tanging simbolo ng pagkabansa (tulad ng pambansang bayani, damit, ibon, atbp) ay nagdulot ng pagmamaliit sa kinagawiang simbolo ng iba pang etno-lingwistikong grupo.^{xxii}

Lalong lalo sa usapin ng wika, ang binansagang “Imperyalismong Tagalog”^{xxiii}, ay nagsantabi sa iba pang wika na makapag-ambag sa pagbubuo ng isang “common national language.”

Itinakda bilang mga canon o pamantayan ang kawastuan at kadalisan ng isang pambansang wika batay lamang sa pananaw ng iisang etno-lingwistikong grupo, yaon ay ang Tagalog ng Gitnang Luzon.^{xxiv}

Malinaw ang pagmamababa ng tingin sa panitikan ng ibang etno-lingwistikong grupo; na, sa kinalaunan ay unti-unting nasisikil at napanghihina. Itinatakda na yaong pamantayan ng sentro (ang Katagalugan) ang siyang masusunod.^{xxv}

Lakip din ng pagkasiil ng ibang etno-lingwistikong grupo ang pagbalikwas ng mga ito, o ang pagkamuhi sa itinakdang pambansang wika. Sa halip na tanggapin ang pambansang wika, sa kaso ng Cebuano, ay mas tinanggap pa ng kanila ng mga lider ang paggamit ng wika ng dating mananakop, ang wikang Ingles.

Isang bansa, isang wika. Paano na ang ibang wika?

Konstitusyunal ang tungkuling patatagin ang pambansang wika at iba pang wika ng Pilipinas (o ang 171 wika).

Article XIV, Section 9. The Congress shall establish a national language commission composed of representatives of various regions and

disciplines which shall undertake, coordinate, and promote researches for the development, propagation, and preservation of Filipino and other languages.^{xxvii}

Hindi lang pambansang wika ang dapat linangin, palaganapin at panatiliin; bagkus, ang iba pang mga wika ng Pilipinas.

Kapag hindi malilinang ang iba pang wika ng Pilipinas, papaano na makakapag-ambag ang mga ito sa Pambansang Wika? Anong wika na lang ng Pilipinas ang maaaring mag-ambag sa paglinang ng Pambansang Wika?

At ‘yan ang kasaklapang nagaganap sa kasalukuyan: halos Tagalog (Gitnang Luzon) na lamang ang iginigiit na mag-aambag para sa Pambansang Wika.

Dahil mahinang wika ang iba pang wika ng Pilipinas? O, dahil hindi nabibigyan ng pagkakataong makapag-ambag ang mga ito?

As it (ang Filipino bilang Pambansang Wika) evolves, it shall be further developed and enriched on the basis of existing Philippine and other languages.^{xxviii}

Batid man o hindi ng mga mambabatas na lumikha ng Konstitusyon ng 1987, ang probisyong ito ay isang mapanghimagsik na tindig; isang paghahalaw sa isang post-kolonyal na pagtingin; isang pag-decenter sa kahalili ng mananakop sa katauhan ng punong lunsod na Maynila at punong wikang Tagalog.

Isa itong pagbabalik o higit pa, pagkilala at paggalang sa pangunahing katangian ng bansa; yaon ay, libong taon nang nariryan ang 171 wika ng 171 etno-lingwistikong grupo na nabuhay na nagsasarili at nag-uugnayan sa isa’t isa at sa mga dayuhan kahit wala pa ang tinatawag ngayong Bansa ng Pilipinas; at kahit wala pa ang kasalukuyang tumatayang wikang pambansa.

Nariryan ang katatagan ng isang bansa, ang pagkilala sa kanyang intrinsikong katangian; na ito ay binubuo ng hindi lang iisang etno-lingwistikong grupo, na ito ay binubuo ng maraming wikang sumuso sa dating nag-iisang “mother language.”

Wala na ang pinagsusuhang wikang ito. Ang nasa atin ngayon ay ang “hindi dalisay na Tagalog,” ang lingua franca na tanggap ng mahigit 90% ng populasyon. Ito ang wikang unti-unting bumabagtas sa inunan ng “mother language.”

Wika nga, noon pa man, nandiryan na ang mga ito bago pa man nagkaroon ng nag-iisang pambansang wika, bakit isinasantabi ang mga wikang ito ng Pilipinas?

171 ang naging anak ng pinagsusuhang wikang ito sa nag-iisang bansang Pilipinas. Lahat ay may karapatang magmahal at makatulong sa kanyang inang wika.

Nariryan ang lakas. Nariryan ang kinabukasan ng pagkakaisa.

MGA TALA

ⁱ Noon pa man, nandiryan na. Ano at isinasantabi ang maraming wika ng Pilipinas?

ⁱⁱ Tinatawag ni O.D. Corpuz sa kanyang *Roots of the Filipino Nation* bilang “the original mother language.” Para kay William Henry Scott sa kanyang librong *Prehispanic Source Materials*, ito ang Proto-Austronesian: “a hypothetical language which has long since disappeared but which can be reconstructed by a comparison of the living languages descended from it.”

ⁱⁱⁱ Ayon sa *Ethnologue: Languages of the World*, isang web and print publication ng SIL International (dating kilala bilang Summer Institute of Linguistics).

^{iv} Palagiang dumarating, o often come, o ang direktong salin ng salitang Sangley.

^v Pag-aaral ni W.H. Scott kina David Thomas at Alan Healey. Ang *Glottochronology* ay isang pag-aaral upang matangkang mabigyan ng mga panahon ang pag-usbong ng mga wika. Nasa kanyang librong *Prehispanic Source Materials*.

^{vi} Ang bahru ay baru sa Ilokano; ang babi ay babi rin sa Kapampangan.

^{vii} W.H. Scott, *Prehispanic Source Materials*, p38.

^{viii} Gayon na rin ang mga tinatawag ngayong Malay at Indones.

^{ix} Nasa *Questions and Challenges in Philippine Prehistory*, 1975.

^x Archipelago de San Lazaro rin.

^{xi} Maliban sa simbolikal na pagbansag nina Rizal sa sarili bilang *Los Indios Bravos*.

^{xii} Nanatili ang mga katutubong katawagan ng mga etno-lingwistikong grupo.

^{xiii} Pati na rin ang mga pangkulturang impluwensya tulad ng sa pagkain, pananamit, sining, arkitektura at mga kawangis.

^{xiv} Mula sa Article 93 ng Konstitusyong Malolos.

^{xv} Walang anumang banggit sa Konstitusyong Malolos na tumutukoy sa pambansang wika o sa konsepto nito.

^{xvi} Mula sa Article XIV, section 3 ng Konstitusyong 1935.

^{xvii} Maiging ihambing ang ganitong isa-para-sa-lahat na simbolo sa halos kawalan ng ganitong uri ng simbolo sa Amerika; ang mas laganap sa kanila ay ang mga state symbol.

^{xviii} Ang unang dalawang sipi ay halaw sa mga awit na popular sa mga unang dekada ng pananakop ng Amerika; ang huling sipi ay kadalasang kantyaw sa mga Bisayang hindi makasunod sa pagbigkas ng mga Tagalog.

^{xix} Sa Konstitusyong 1935, hindi tinukoy na Tagalog dapat ang pagbabatayan ng wikang pambansang binubuo noon. May umuugong din na kontrobersya na ang orihinal na nakapasang probisyon sa pambansang wika ay hindi tumutukoy sa pagbabatay sa iisang wika ng Pilipinas; bagkus, noon pa man, dapat ibatay ang pambansang wika sa mga wika ng Pilipinas.

^{xx} Salitang ipinantawag ni Virgilio Almario, Tagalista, bilang pantukoy sa mga inaakala niyang hindi wastong gamit sa pambansang wika. Ang pangunahing batayan ni Almario ng katumpakan ay ang natibo niyang pananagalog sa Bulacan lamang. Kadalasan, kapag ginagamit ang salitang Tagalog, hindi ito tumutukoy sa Tagalog ng Timog Katagalugan; bagkus, sa Gitnang Luzon lamang.

^{xxi} Hegemony ang isang katawagan sa pamamaraang ito

^{xxii} Sa post-kolonyal na pagtingin, maraming bahagi ng dating kolonya ang naisasantabi dahil sa pagbubuo ng iisang bansa

^{xxiii} Hindi matukoy kung sino ang unang gumamit ng katagang ito. Ngunit tumutukoy ito sa paghahari-harian ng mga Tagalista na sila lang ang wasto pagdating sa paggamit ng wikang pambansa.

^{xxiv} Ang pangunahing patunay dito ay ang mga teksbuk na nakahulma sa Gitnang-Lusong pananagalog

^{xxv} Kamakailan lang nagsimula ang pananaliksik at pag-aaral sa panitikan ng iba pang wika ng Pilipinas

^{xxvi} Di umano ay isang “natural” na rekursong ng ilang bahagi ng bansang naging kolonya; yaon ay ang pagbibigay pa rin ng mataas na pagtingin sa mananakop kaysa sa “karanggo” nilang katutubo; sa post-kolonyal na pagsusuri.

^{xxvii} Konstitusyong 1987

^{xxviii} Konstitusyong 1987

MGA SANGGUNIAN

Corpuz, Onofre D. *The Roots of the Filipino Nation*. Diliman, Quezon City: University of the Philippines, 2005. Print.

Dallas, TX. *Ethnologue Languages of the World*. 15th ed. Dallas, TX: SIL International, 2005. Print.

Scott, William Henry, and William Henry Scott. *Prehispanic Source Materials for the Study of Philippine History*. Rev. ed. Quezon City: New Day, 1984. Print.

Jocano, F. Landa. *Questions and Challenges in Philippine Prehistory*. Quezon City: U of the Philippines, 1975. Print.

The Malolos Congress. Ermita, Manila, Philippines: National Historical Institute, 1999. Print. Konstitusyong 1935

Si **Dr. Reuel Aguila** ay nagtuturo sa Departamento ng Filipino at Panitikan ng Pilipinas sa Kolehiyo ng Arte at Literatura, Unibersidad ng Pilipinas Diliman. Ginawaran siya ng Natatanging Publikasyon ng Unibersidad ng Pilipinas sa kanyang aklat ng dula na *Balisa* noong 2010. Napabilang siya sa Palanca Awards Hall of Fame noong 2009. Nagkamit rin siya ng Gawad Dangal ng Wikang Filipino noong 2008, at sa taon ding ito naging Makata ng Taon. Itinuring din siyang Mananaysay ng Taon noong 2007.